

Eliza KALBARCZYK, Anna KAMIŃSKA¹, Robert KALBARCZYK

STAN I PERSPEKTYWY ROZWOJU GOSPODARSTW AGROTURYSTYCZNYCH W POWIECIE DRAWSKIM

THE STATE OF AND PROSPECTS FOR DEVELOPMENT OF AGRITOURISM FARMS IN THE DRAWSKO DISTRICT

Zakład Meteorologii i Klimatologii, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
ul. Papieża Pawła VI nr 3, 71-459 Szczecin, e-mail: Eliza.Kalbarczyk@zut.edu.pl,

¹ – magistrantka Zakładu Meteorologii i Klimatologii

Abstract. The study evaluated the offer and profitability of agritourism farms of the Drawsko district, defined both a typical recipient of an agritouristic offer and a farm owner. The study utilised the results of a survey conducted from June to August 2009 in 29 agritourism farms operating in four communes of the district. It was found that the offer of the majority of the agritourism farms in the district provides active leisure in rural area but do not ensure participation in the activities of a farm. It seems that attractions offered to children, who constitute a large group of tourists, are relatively scarce. A unique offer would make possible increasing competitiveness and profitability of an individual farm. The responses given by the owners of the farms confirmed the opinion that at present agritourism cannot be treated as a basic income source but as an extra source.

Słowa kluczowe: gospodarstwo agroturystyczne, oferta, powiat drawski, turysta, właściciel.

Key words: agritourism farm, offer, owner, the Drawsko district, tourist.

WSTĘP

Powiat drawski, wraz z powiatami koszalińskim i sławieńskim, należy do powiatów o największej liczbie gospodarstw agroturystycznych w województwie zachodniopomorskim (Krupińska 2003). Rozwojowi agroturystyki na terenie gmin wchodzących w skład powiatu sprzyjają jego walory turystyczne (Zyber 1984, Skurzyński 1997, Galiński 2008, Głabiński 2009). Według waloryzacji wiejskiej przestrzeni rekreacyjnej (Kalbarczyk i Kalbarczyk 2007) w województwie zachodniopomorskim największe skupienie gmin spełniających wymogi agroturystyczne można zauważyć na Pojezierzu Drawskim, w tym w powiecie drawskim, również w powiecie drawskim znajduje się najwięcej gmin najwyżej ocenionych. Zakłada się, że rozwój agroturystyki może zapewnić poprawę stopy życiowej mieszkańców oraz stać się skutecznym instrumentem restrukturyzacji i modernizacji gospodarki, aktywizacji terenów wiejskich oraz likwidacji bezrobocia na tym terenie (Strategia rozwoju... 2000, Regionalny program... 2002, Sikorska-Wolak 2009). W ostatnich latach liczba gospodarstw agroturystycznych w województwie

zachodniopomorskim zwiększyła się z około 400 w 2002 roku do około 600 w 2010 roku, w tym w powiecie drawskim – z 52 do 66 (Krupińska 2003; www.123noclegi.pl, www.gryfice.pl, www.zodr.pl).

Celem niniejszej pracy była ocena oferty gospodarstw agroturystycznych w powiecie drawskim oraz możliwości dalszego rozwoju agroturystyki na tym terenie.

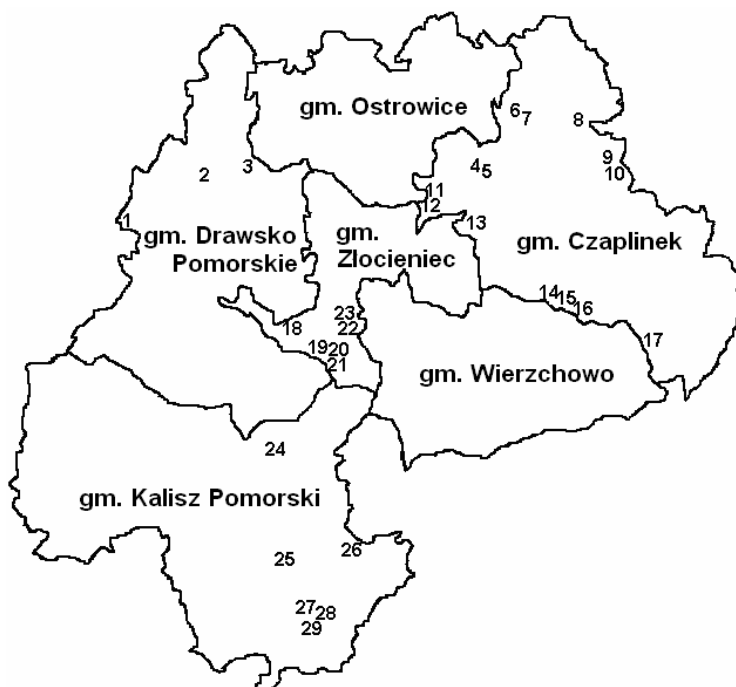
MATERIAŁ I METODY

W pracy, jako materiał, wykorzystano wyniki ankiety, przeprowadzonej od czerwca do sierpnia 2009 roku, w 29 gospodarstwach agroturystycznych prowadzących działalność na terenie czterech gmin powiatu drawskiego (tab. 1).

Tabela 1. Wykaz gospodarstw agroturystycznych, w których przeprowadzono badania
Table 1. The list of the agritouristic farms in which researches were conducted

Oznaczenie na rys. 1 The sign on the fig. 1	Miejscowość The locality	Nazwa i adres gospodarstwa agroturystycznego Name and the address of the agritouristic farm
gmina Drawsko Pomorskie – the Drawsko Pomorskie commune		
1	Zbrojewo	„Gospodarstwo Agroturystyczne” Zbrojewo 4
2	Zagozd	„Rancho Ponderosa” Zagozd 1
3	Drawsko Pom.	„Gospodarstwo Agroturystyczne” Żółcin 14
gmina Czaplinek – the Czaplinek commune		
4	Rzepowo	„Gospodarstwo Agroturystyczne” Rzepowo 5
5	Rzepowo	„Agrowestern Monika” Rzepowo 6
6	Czaplinek	Pensjonat Agroturystyczny „Justynianka” Nowe Drawsko 6
7	Czaplinek	„Chata Toniego” Nowe Drawsko 5
8	Czaplinek	„Hacjenda” Żerdno 12
9	Czaplinek	„Stary Zajazd” ul. Sikory 8
10	Sikory	„Pod Lipą” Sikory 61
11	Siemczyno	„Chotkiewiczówna” Głęboćek 12a
12	Siemczyno	„Gospodarstwo Agroturystyczne” Głęboćek 13
13	Siemczyno	„Gospodarstwo Agroturystyczne” Siemczyno 61
14	Psie Głowy	„Uroczysko Psie Głowy” Psie Głowy 27
15	Psie Głowy	„Apartament Uwes Pommernhof” Psie Głowy 12
16	Psie Głowy	„Dom pod Psem” Psie Głowy 11
17	Czaplinek	„Zagroda” Kołomąt 1
gmina Złocieniec – the Złocieniec commune		
18	Błędno	„Gospodarstwo Agroturystyczne” Błędno 1
19	Złocieniec	„Przystań nad Zatoką” Lubieszewo 44 a
20	Złocieniec	Gościniec „Ostoja” Lubieszewo 10
21	Złocieniec	„U Aliny” Lubieszewo 56
22	Złocieniec	„U Dworusów” Stawno 15
23	Złocieniec	„Izba pod Kasztanem” Stawno 18
gmina Kalisz Pomorski – the Kalisz Pomorski commune		
24	Kalisz Pom.	„Agro-Turystyka” Pożrzadło Wielkie 13
25	Kalisz Pom.	„U Ewy” ul. Młyńska 12 Kalisz Pomorski
26	Kalisz Pom.	„Korytnica” Stara Korytnica 29
27	Kalisz Pom.	„Gospodarstwo Agroturystyczne” – L. Skonieczko Biały Zdrój 59
28	Kalisz Pom.	„Stara Leśniczówka” Biały Zdrój 31
29	Kalisz Pom.	„Gospodarstwo Agroturystyczne” Biały Zdrój 63

Badaniami objęto więc około połowy spośród 66 gospodarstw agroturystycznych, jakie funkcjonowały w powiecie. Najwięcej ankiet przeprowadzono w gminie Czaplinek (14), najmniej – w gminie Drawsko Pomorskie (3), przy czym w gminach Ostrowice i Wierzchowo nie przeprowadzono żadnej ankiety (rys. 1).

Rys. 1. Położenie gospodarstw agroturystycznych objętych badaniami ankietowymi
Fig. 1. The location of the agritouristic farms in which survey research were conducted

Za wyjątkiem gminy Ostrowice, liczba przeprowadzonych ankiet była proporcjonalna do liczby gospodarstw w poszczególnych gminach. Ankieta zawierała 24 pytania dotyczące: właściciela gospodarstwa (wiek, wykształcenie, doświadczenie w prowadzeniu gospodarstwa), turystów (sezon i długość pobytu, liczba, kraj pochodzenia, osoby towarzyszące), oferty (typ posiłków, wielkość pokoi, wyposażenie gospodarstwa, możliwość zabrania zwierząt, formy aktywnego wypoczynku), otoczenia (walory turystyczne, pomoc powiatu, szkolenia), rentowności i reklamy (tab. 2).

WYNIKI I DYSKUSJA

Właściciele gospodarstw agroturystycznych

Większość, bo 59% właścicieli prowadzących gospodarstwa agroturystyczne w powiecie drawskim, to osoby w wieku > 45 lat, osoby powyżej 35. roku życia stanowiły łącznie 83% ankietowanych (rys. 2). W badaniach Bott-Alamy (2005) wśród kwaterodawców w województwie zachodniopomorskim osoby poniżej 30. roku życia stanowiły zaledwie 7,9% ankietowanych, natomiast przeważały osoby w wieku 40–49 lat.

Tabela 2. Odpowiedzi udzielone przez właścicieli gospodarstw agroturystycznych w powiecie drawskim
 Table 2. Answers given by owners of the agritourism farms in Drawsko district

Pytanie ankietowe The survey question	Liczba odpowiedzi Number of answers	Pytanie ankietowe The survey question	Liczba odpowiedzi Number of answers
Właściciele – The owners			
1. Wiek – Age:		2. Wykształcenie – Education:	
a) ≤ 25	0	a) podstawowe – primary	0
b) 26–35	5	b) zawodowe – vocational	5
c) 36–45	7	c) średnie – secondary	19
d) > 45	17	d) wyższe – higher	5
3. Okres prowadzenia gospodarstwa – Duration of running the farm:		4. Udział w szkoleniach z agroturystyki – Participation in the training of agritourism	
a) < 1 rok – year	3	a) tak – yes	15
b) 1–3 lata – years	7	b) nie – no	14
c) 4–6 lata – years	5		
d) > 6 lata – years	14		
Turyści – The tourists			
5. Ilu turystów przyjeżdża miesięcznie? – How many tourists come every month?		6. Jacy turyści przyjeżdżają najczęściej? – What tourists come most frequently?	
a) czasami nikt – sometimes nobody	4	a) rodzice z dziećmi – parents with children	12
b) 1–3	4	b) ludzie starsi – elderly people	8
c) 4–6	3	c) ludzie samotni – single people	2
d) 7–10	7	d) grupy młodzieżowe – groups of young people	7
e) > 10	11		
7. Czy macie Państwo stałych klientów? – Do you have regular guests?		8. Czy wśród nich są goście z zagranicy? – Do you have regular guests from other countries?	
a) tak – yes	25	a) tak – yes	15
b) nie – no	4	b) tak, czasami – yes, sometimes	7
		c) nie – no	7
9. W jakim okresie gospodarstwo odwiedza najczęściej turystów? – In which season is the farm visited by a larger number of guests?		10. Długość pobytu turystów w gospodarstwie – The length of the guests' stay on the farm	
a) okres zimowy – winter	0	a) 2–3 dni – days	3
b) okres wiosenny – spring	0	b) 4–6 dni – days	7
c) okres letni – summer	29	c) > 6 dni – days	19
d) okres jesienny – autumn	0		
Oferta – The farm offers			
11. Wielkość pokoi – Rooms		12. Czy jest możliwość zabrania ze sobą zwierząt? – Are pets accepted on the farm?	
a) jednoosobowe – single	4	a) tak – yes	21
b) dwuosobowe – twin	22	b) nie – no	8
c) trzy- i czterosobowe – triple and quadruple	20		
13. Co goście mają do swojej dyspozycji? - What guests have at their disposal?		14. Czy Twoje gospodarstwo oferuje posiłki, a jeśli tak to jakie? – Are meals available on your farm, if so – what?	
a) łazienka i wc w pokoju – rooms with a bathroom and a toilet	22	a) tylko śniadanie – only breakfast	0
b) wspólna łazienka i wc – a shared bathroom and a toilet	8	b) tylko obiad – only dinner	2
c) pokój dzienny, sala telewizyjna – a living room, a TV room	17	c) tylko kolację – only supper	0
d) wspólna kuchnia z gospodarzami – the kitchen shared with the farm owners	3	d) tylko obiadokolację – only dinner-supper	1
e) oddzielna kuchnia – a separate kitchen	20	e) pełne wyżywienie – full board	15
f) parking na terenie posesji – car park within the area of the farm	27	f) napoje i domowe ciasta – beverages and home-made cakes	0
g) miejsce zabaw dla dzieci – playground	22	g) nie – none	11
h) ogród – garden	28		
i) sad – orchard	15		
j) boisko do gier – sports facilities	11		

15. Jakie atrakcje oferuje gościom gospodarstwo? – What attractions are offered to the guests of the farm?	
a) łowienie ryb – fishing	26
b) jazdę konną – horse riding	7
c) jazdę konną z instruktorem – horse riding lessons	4
d) ognisko – barbecue	28
e) biesiadowanie przy muzyce ludowej – folk music and party singing	13
f) grzybobranie – mushroom picking	28
g) kulig – sleigh ride	6
h) leczenie niekonwencjonalne – unconventional treatment	1
i) zwiedzanie okolicy z przewodnikiem – guided sightseeing tours around the surroundings	22
j) pokazy rękodzielnictwa – handicraft display	7
k) uczestnictwo w pracach gospodarskich i polowych – participation in farm and field work	8

16. Jaki sprzęt turystyczny mają do dyspozycji goście w gospodarstwie? – What tourist equipment is available to the guests?	
a) rower – bicycle	25
b) kajak – kayak	15
c) ponton – pontoon	7
d) żaglówka – sailing boat	4
e) piłka – football	15
f) wędkę – fishing rod	17
g) rakieta do badmintona – badminton racket	8
h) rakieta do tenisa ziemnego – tennis racket	2
i) stół do tenisa – tennis table	6
j) łódka – small boat	19

Otoczenie – surroundings

---

17. Czy powiat drawski posiada walory turystyczne sprzyjające powstaniu takich gospodarstw jak Twoje? – Does Drawsko district have tourist features favourable for creating such agrifarms as yours?	
a) tak – yes	29
b) nie – no	0
19. Czy powiat i gmina pomagają w założeniu takiego gospodarstwa? – Do the district and commune governments help with starting such a farm?	
a) tak – yes	10
b) nie – no	19

18. Czy w powiecie drawskim są organizowane szkolenia z zakresu agroturystyki? – Are training courses in agritourism organised in Drawsko district?	
a) tak – yes	20
b) nie – no	9
20. Czy otrzymujesz jakąkolwiek pomoc ze swojej gminy lub z powiatu? – Do you get any assistance from the commune or district?	
a) tak – yes	4
b) nie – no	25

Rentowność – profitability

---

21. Ile kosztuje nocleg dla 1 osoby w Twoim gospodarstwie? – How much does a night per person cost on your farm?	
a) < 20 zł	0
b) 21–30 zł	10
c) 31–40 zł	8
d) > 40 zł	11

22. Czy otrzymywane zyski z agroturystyki są wystarczającym źródłem dochodu? – Are the profits from agritourism a sufficient source of income?	
a) tak – yes	2
b) nie – no	15
c) średnio – averagely	12

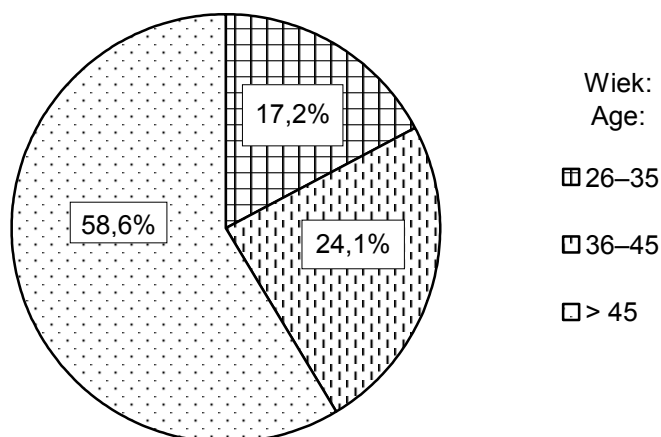
Reklama – advertisement

---

23. Czy istnieją zniżki poza sezonem? – Are there off peak season discounts?	
a) tak – yes	8
b) nie – no	21

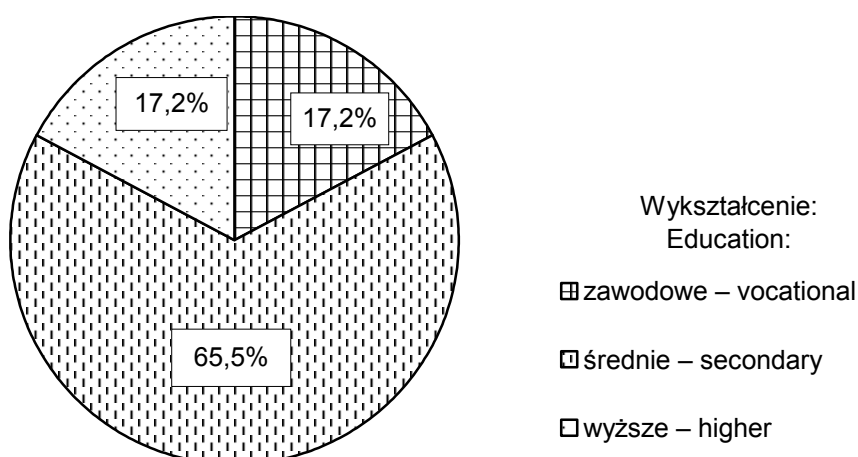
24. Czy posiadasz stronę internetową? – Do you have your website?	
a) tak – yes	20
b) nie – no	9

Rys. 2. Wiek właścicieli gospodarstw agroturystycznych w powiecie drawskim
Fig. 2. Age of the owners of the agritouristic farms in the Drawski district

Typowy właściciel gospodarstwa agroturystycznego posiadał wykształcenie co najmniej średnie (83% wszystkich przebadanych, w tym 17% z wykształceniem wyższym), tylko 17% właścicieli miało wykształcenie zawodowe (rys. 3).

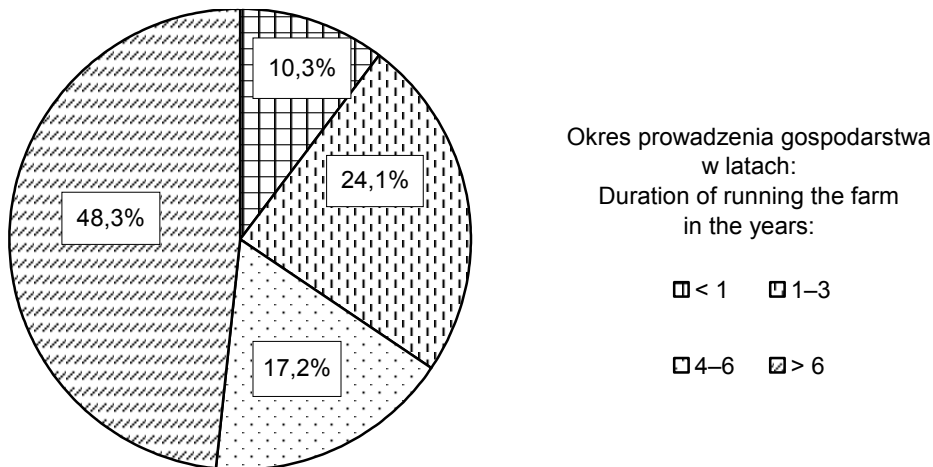

Rys. 3. Wykształcenie właścicieli gospodarstw agroturystycznych w powiecie drawskim
Fig. 3. Education of the owners of the agritouristic farms in the Drawski district

W porównaniu z wynikami badań z 2000 roku (Bott-Alama 2005), poziom wykształcenia właścicieli gospodarstw podniósł się (wówczas 72,5% ankietowanych legitymowało się wykształceniem co najmniej średnim, w tym 14,7% miało wykształcenie wyższe).

Prawie połowa ankietowanych (48%) prowadziła swoje gospodarstwo od ponad 6 lat, a jedynie 10% – od niespełna roku (rys. 4). Konfrontacja tych danych z wynikami z 2000 roku pozwoliła na stwierdzenie, że wydłużył się przeciętny okres funkcjonowania gospodarstwa agroturystycznego – wówczas przez ponad 6 lat działało 32% gospodarstw. Większość właścicieli (86%) gospodarstw stwierdziła, że nie otrzymuje żadnej pomocy z gminy lub

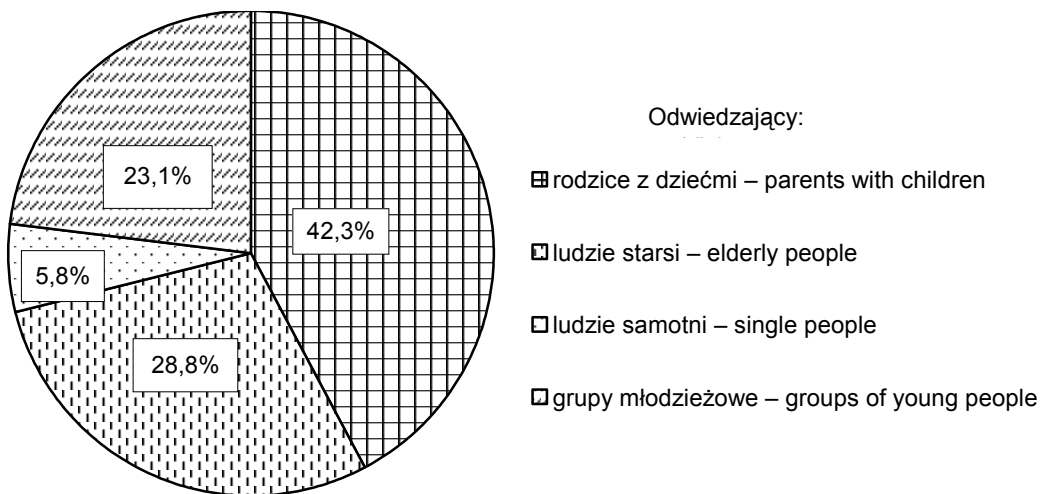
powiatu, jednocześnie 69% potwierdziło, że w gminie lub powiecie są organizowane szkolenia z zakresu agroturystyki oraz udzielana jest pomoc przy zakładaniu gospodarstwa (34% odpowiedzi, tab. 2). Połowa właścicieli (52%) brała udział w szkoleniach z zakresu agroturystyki, co w porównaniu z 74% ankietowanych w województwie w 2000 roku jest słabym wynikiem. Warto zauważyć, że prawie 70% ankietowanych wiedziało, że takie szkolenia są organizowane w pobliskiej gminie lub powiecie, pomimo tego duża część osób nie wzięła w nich udziału. W badaniach Bott-Alamy (2005) tylko 23% ankietowanych oczekiwało pomocy w zakresie podnoszenia kwalifikacji.

Rys. 4. Okres prowadzenia gospodarstwa agroturystycznego w powiecie drawskim
Fig. 4. Duration of running the agritouristic farm in the Drawski district

Turyści korzystający z oferty gospodarstw agroturystycznych

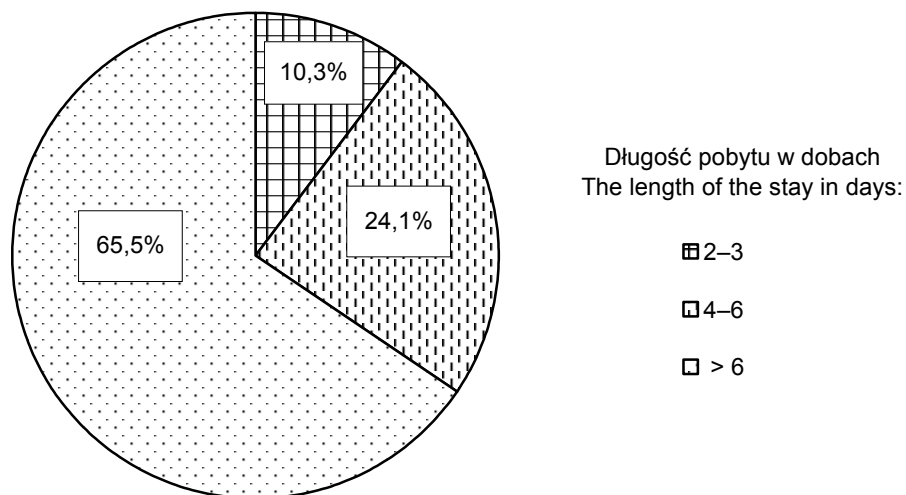
Wśród turystów odwiedzających gospodarstwa agroturystyczne najczęściej było rodziców z dziećmi – takiej odpowiedzi udzieliło aż 42% wszystkich przebadanych (rys. 5).

Rys. 5. Odwiedzający gospodarstwa agroturystyczne w powiecie drawskim
Fig. 5. The visitors of the agritouristic farms in the Drawski district

Według badań Sawickiego i Mazurek-Kusiak (2008), osoby z dziećmi najchętniej wybierają kwatery agroturystyczne, uważając je za wygodne dla wypoczynku z dziećmi i atrakcyjne cenowo. Drugą, stosunkowo liczną grupę odwiedzających, stanowiły osoby starsze (28% ankietowanych), a następnie kilkusobowe grupy młodzieży (24%). Najrzadziej gospodarstwa agroturystyczne odwiedzały osoby samotne (7%), co może mieć związek ze słabą ofertą pokoi jednoosobowych – mniej niż co dziesiąty pokój do dyspozycji w gospodarstwie był właśnie takim pokojem. Przeprowadzone badania potwierdzają opinię, że turystyka wiejska służy głównie wypoczynkowi rodzinnemu (Bott-Alama 2005, Sawicki i Mazurek-Kusiak 2008). Największe różnice pomiędzy powiatem drawskim a województwem zachodniopomorskim pod tym względem dotyczyły udziału grup młodzieżowych wśród odwiedzających gospodarstwa agroturystyczne. Większość gospodarstw, czyli 86% spośród ankietowanych, posiadała swoich stałych klientów, przy czym byli to głównie (52%) goście z zagranicy (tab. 2). Wysoki odsetek osób, korzystających z oferty danego gospodarstwa po raz kolejny, był charakterystyczny dla agroturystyki w województwie już w 2000 roku (Bott-Alama 2005), świadczy to o dużej lojalności klientów gospodarstw agroturystycznych.

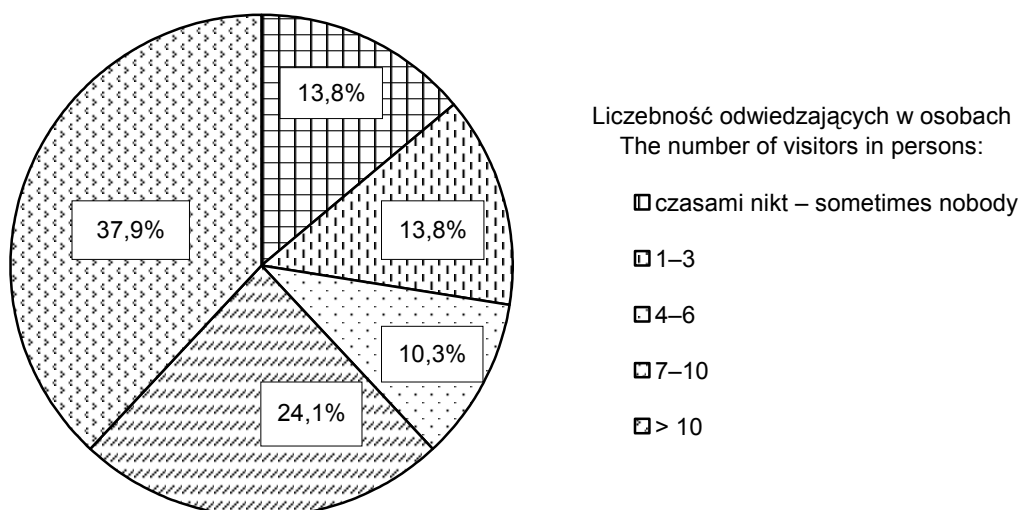
Turyści odwiedzali gospodarstwa najczęściej w okresie letnim (100% odpowiedzi) i spędzali w gospodarstwie z reguły (65% ankietowanych) ponad tydzień (rys. 6), podobnie – długoterminowe, średnio 12-dniowe pobyty, były charakterystyczne dla agroturystów w województwie zachodniopomorskim.

Rys. 6. Długość pobytu w gospodarstwach agroturystycznych w powiecie drawskim
Fig. 6. The length of the guests' stay on the agritouristic farm in the Drawski district

Może to być spowodowane tym, iż znaczna liczba turystów to rodzice z dziećmi, dla których lato jest okresem wakacyjnym. Latem przeciętna liczba turystów odwiedzających miesięcznie gospodarstwo przekraczała 10 osób (38% odpowiedzi) lub mieściła się w przedziale od 6 do 10 osób (24% odpowiedzi), tylko 14% właścicieli stwierdziło, że czasami nie mają gości przez cały miesiąc (rys. 7).

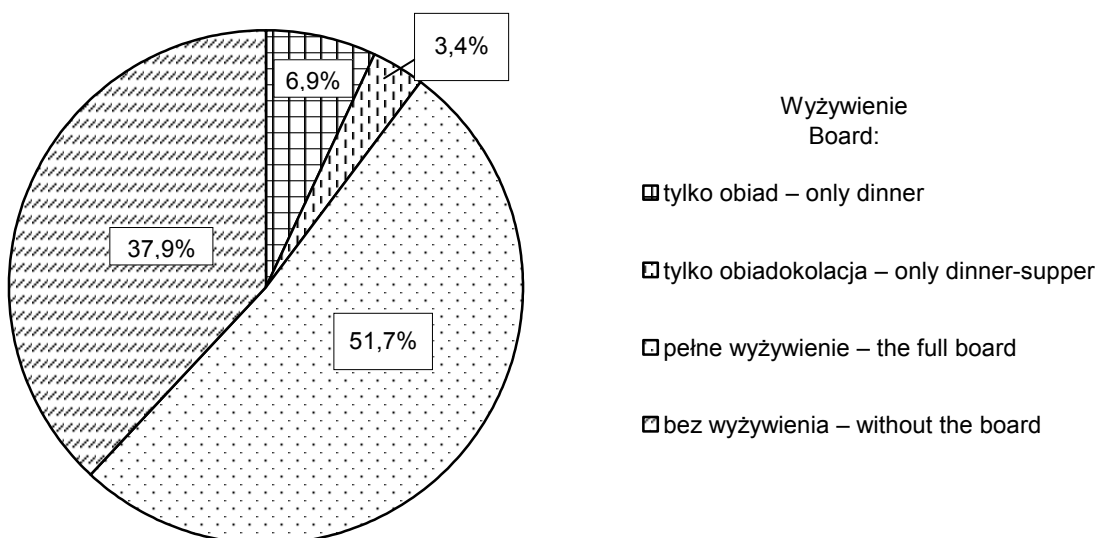

Rys. 7. Liczebność odwiedzających gospodarstwa agroturystyczne w powiecie drawskim
Fig. 7. The number of visitors of the agritouristic farms in the Drawski district

Oferta gospodarstw agroturystycznych

Gospodarstwa w powiecie drawskim z reguły posiadały ogród (96%) i parking (93%) do dyspozycji gości (tab. 2). W większości oferowały również miejsce zabaw dla dzieci (76%), łazienki i wc w pokojach (76%) oraz oddzielną kuchnię (69%). 59% posiadało oddzielną salę telewizyjną lub pokój dzienny, a także sad (52%). Stosunkowo rzadko w gospodarstwach znajdowało się boisko do gry (38%), bardzo rzadko goście musieli korzystać ze wspólnych łazienek (28%) i kuchni (10%). Większość (52%) gospodarstw oferowała pełne wyżywienie, ale ponad 1/3 gospodarstw (38%) nie prowadziła wyżywienia (rys. 8).

Rys. 8. Rodzaj wyżywienia oferowanego w gospodarstwach agroturystycznych w powiecie drawskim
Fig. 8. The kind of the board offered in the agritouristic farms in the Drawski district

Taki udział usług żywieniowych był charakterystyczny w całym województwie (Krupińska 2003, Bott-Alama 2005). Sporadycznie gospodarstwa oferowały tylko obiady (7%) lub tylko obiadokolacje (3%). W większości gospodarstw przyjmowane były zwierzęta domowe gości (72%) – podobne wyniki osiągnęła Krupińska (2003). Najpopularniejsze atrakcje oferowane przez gospodarzy to możliwość zorganizowania ogniska i grzybobranie (96%), następnie łowienie ryb (90%, tab. 2). Bardzo często oferowane było także zwiedzanie okolicy z przewodnikiem (76%). Według właścicieli gospodarstw, walory turystyczne powiatu drawskiego sprzyjają powstawaniu gospodarstw agroturystycznych. Wysokie oceny atrakcyjności środowisku przyrodniczemu województwa zachodniopomorskiego stawiali także sami turyści (Bott-Alama 2005). Najmniejsza liczba gospodarstw oferowała leczenie niekonwencjonalne (4%), jazdę konną z instruktorem (14%), kulig (21%) i pokazy rękodzieła (24%). Zastanawiająca jest mała liczba gospodarstw, w których można było uczestniczyć w pracach gospodarskich lub polowych – stanowiły zaledwie 28% ankietowanych. Dla porównania – w powiecie poznańskim uczestniczenie w pracach gospodarskich było możliwe w 85% ankietowanych gospodarstw (Woźniak i Raszka 2008). Najczęściej oferowany rodzaj sprzętu turystycznego to rower (86%), następnie łódka i wędka (65–59%). W wyposażeniu 52% gospodarstw znajdowały się kajak i piłka. W co czwartym gospodarstwie można było korzystać z rakiet do badmintonu i z pontonu. Najrzadziej gospodarstwa oferowały możliwość wypożyczenia rakiet do tenisa ziemnego (7%) i żaglówki (14%).

Rentowność gospodarstw agroturystycznych

Dla 7% ankietowanych w powiecie drawskim zyski z gospodarstwa były wystarczającym źródłem utrzymania się, dalsze 42% właścicieli określiło zyski z tej działalności jako średnie (tab. 2). 52% właścicieli stwierdziło, że zyski z gospodarstwa były niewystarczające. Przeciętna cena noclegu w gospodarstwie w 2009 roku wynosiła powyżej 40 zł (38%) lub mieściła się w przedziale 21–30 zł (34%). Większość gospodarstw (72%) nie udzielała zniżek poza sezonem. W skali województwa zachodniopomorskiego 45% kwaterodawców uznało działalność agroturystyczną za opłacalną, a dalsze 36% – na granicy opłacalności (Bott-Alama 2005). Odpowiedzi udzielone przez właścicieli gospodarstw potwierdziły dotychczasowe opinie (Godlewski 2008, Graja i in. 2008), że agroturystyka nie może być traktowana jako podstawowe źródło dochodu, a jedynie jako jego źródło dodatkowe.

W porównaniu z 2000 rokiem (Bott-Alama 2005) zwiększyła się rola Internetu w promocji gospodarstwa agroturystycznego – w województwie zachodniopomorskim w 2000 roku z tego sposobu promocji korzystało 40% ankietowanych, natomiast w powiecie drawskim w 2009 roku swoją ofertę w Internecie zamieszczało 69% właścicieli gospodarstw.

WNIOSKI

1. Typowy właściciel gospodarstwa agroturystycznego w powiecie drawskim to osoba w wieku powyżej 45 lat, z wykształceniem co najmniej średnim, przeszkolona w zakresie agroturystyki, prowadząca gospodarstwo od ponad 6 lat.

2. Turyści odwiedzający gospodarstwo to najczęściej rodziny z dziećmi, spędzający w gospodarstwie ponad tydzień w okresie wakacyjnym.

3. Oferta większości gospodarstw agroturystycznych powiatu zapewniała czynny wypoczynek na obszarze wiejskim, nie umożliwiała jednak uczestnictwa w życiu gospodarstwa wiejskiego. Wydaje się, że oferta skierowana do dzieci, stanowiących dużą grupę wśród turystów, była stosunkowo uboga.

4. Niemal wszystkie gospodarstwa oferowały to samo – grzybobranie i wędkowanie. Oryginalna oferta pozwoliłaby na zwiększenie konkurencyjności i rentowności indywidualnego gospodarstwa. Gospodarstwa agroturystyczne w powiecie drawskim miały duże możliwości zwiększenia liczby przyjmowanych gości, szczególnie na początku i pod koniec kalendarzowego lata.

5. Odpowiedzi udzielone przez właścicieli gospodarstw potwierdziły opinię, że agroturystyka obecnie nie może być traktowana jako podstawowe źródło dochodu, a jedynie jako jego źródło dodatkowe.

PIŚMIENNICTWO

- Bott-Alama A.** 2005. Uwarunkowania rozwoju turystyki wiejskiej w województwie zachodniopomorskim. Rozpr. i Studia 501 Uniw. Szczec.
- Galiński Z.** 2008. Rzeki Pojezierza Drawskiego. Przewodnik kajakowy. Wydaw. Pascal.
- Głąbiński Z.** (red.) 2009. Tajemnice krajobrazów Pomorza Zachodniego: przewodnik dla dociekliwych. Szczecin, Forum Turystyki Regionów.
- Godlewski G.** 2008. Segmentacja rynku usług agroturystycznych na przykładzie gospodarstw rolnych regionu południowego Podlasia [w: Gospodarka turystyczna w XXI wieku]. Red. S. Bosiacki, Wydaw. AWF Poznań, 267–277.
- Graja S., Karczewska M., Sikora J., Jęczmyk A., Spychała A.** 2008. Agroturystyka jako forma przedsiębiorczości na wsi [w: Gospodarka turystyczna w XXI wieku]. Red. S. Bosiacki, Wydaw. AWF Poznań, 279–287.
- Kalbarczyk E., Kalbarczyk R.** 2007. Recreational space valorisation in Western Pomerania district. Acta Sci. Pol. Ser. Administratio Locorum 6 (3), 59–73.
- Krupińska W.** 2003. Uwarunkowania rozwoju agroturystyki w województwie zachodniopomorskim. Zesz. Nauk. AR w Krakowie 402, 161–170.
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2007–2013.** Urząd Marszałkowski Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2009.
- Sawicki B., Mazurek-Kusiak A.** 2008. Charakterystyka turystów oraz ich preferencje wyboru usług agroturystycznych [w: Gospodarka turystyczna w XXI wieku]. Red. S. Bosiacki, Wydaw. AWF Poznań, 241–248.
- Sikorska-Wolak I.** (red.) 2009. Ekonomiczne i społeczne aspekty rozwoju turystyki wiejskiej. Wydaw. SGGW.
- Skurzyński P.** 1997. Pojezierze Drawskie, Wydaw. Pascal.
- Strategia rozwoju województwa zachodniopomorskiego do roku 2015.** Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego, Szczecin 2000.
- Woźniak A., Raszka B.** 2008. Gospodarstwa agroturystyczne w powiecie poznańskim [w: Gospodarka turystyczna w XXI wieku]. Red. S. Bosiacki, Wydaw. AWF Poznań, 231–239.

www.gryfice.pl/pliki/Agroturystyka_w_Powiecie_Gryfickim.pdf

www.zodr.pl/agroturystyka.html

www.123noclegi.pl

Zyber G.M. 1984. Pojezierze Drawskie – walory turystyczne, KAW, Warszawa.